

043 [Mondrian sako]

Vooraf

In het avant-gardistisch tijdschrift *Muba* verschijnt in het eerste nummer (juli 1928) een artikel in het Litouws waar boven staat: ‘Mondrian sako:’¹.

Muba was een tijdschrift, met Franse en Litouwse artikelen, onder redactie van de Litouwse schrijver en dichter: Juozas Tysliava². Het redactieadres was in Parijs³. Slechts drie nummers van het tijdschrift verschenen in 1928⁴. Tysliava en Mondriaan hebben elkaar in ieder geval één keer ontmoet; ze staan samen met anderen op een foto⁵ voor het huis van de dichter Paul Dermée⁶.

De inhoud van [*Mondrian sako*] is zeer bijzonder en blijkt achteraf ook door Mondriaan niet zo bedoeld te zijn, want, hij schrijft eind juli 1928 aan zijn vriend Michel Seuphor⁷: ‘Het komt nu een beetje anders als mijn bedoeling was. [...] Ik gaf je toen een paar ideeën om je op spoor te brengen omdat men zich zelf het beste kent. Ik had niet bedoeld ze als door mij gezegd te publiceren.’

De tekst [*Mondrian sako*] wordt in dit corpus opgenomen als tekst van Mondriaan omdat hij volgens de brief van hem afkomstig is.

Bron

De enige bron die bekend is van deze tekst is de publicatie in het Litouws in het tijdschrift *Muba*⁸. Er is geen manuscript of typoscript in het Frans van Mondriaan gevonden. Uit een brief weten we dat Mondriaan de tekst zo niet bedoeld heeft. We kwalificeren deze bron daarom als ‘niet-geautoriseerd’.

Een gepubliceerde tekst beschouwen als voltooid.

Basistekst en leestekst

De basis voor de leestekst is de publicatie in het Litouws in het tijdschrift *Muba*.

Titel

Boven de tekst staat zeer waarschijnlijk een redactionele titel ‘Mondrian sako:’. Er is geen origineel Frans manuscript beschikbaar en daarom worden de titel en de tekst hier in het Litouws gepresenteerd. De titel van de publicatie is ook de titel van de gepresenteerde tekst: [*Mondrian sako*].

Datering en ondertekening

De tekst van Mondriaan is niet ondertekend en niet gedateerd.

Het nummer van *Muba* waarin het artikel van Mondriaan verschijnt, heeft als datering: ‘1928 M. LIEPOS M.’⁹ De datering van de gepresenteerde tekst is de datering van de publicatie: juli 1928¹⁰.

Ontstaan en publicatie

Uit een brief (juli 1928¹¹) aan Michel Seuphor blijkt, dat deze een artikel over Mondriaan wilde schrijven en dat de schilder hem daarvoor ‘een paar ideeën’ heeft aangereikt. Mondriaan schrijft aan Seuphor: ‘Gisteren kreeg ik *Muba* maar kan ’t niet lezen. (Het mijne is in ’t Lithuaansch) Men zegt dat er boven ’t mijne staat: Mondrian a dit. Het komt nu een beetje anders als mijn bedoeling was. Indertijd zei je me dat je wat over me wou schrijven. Ik gaf je toen een paar ideeën om je op spoor te brengen omdat men zich zelf het beste kent. Ik had niet bedoeld ze als door mij gezegd te publiceren. Zette daarom: il enz. Maar enfin, ik geloof dat het zoo ook kan, omdat jij dit vond en het deed. Toch zou ik graag een

¹ ‘Mondriaan zegt.’

² Juozas Tysliava (1902-1961), Litouws dichter.

³ 21 Rue Valette, Parijs.

⁴ Digital Appendix: Supplements 043-1 - Frontpage *Muba* no.1.

⁵ CRII: 13; afb. 44.

⁶ Paul Dermée (1886-1951), Belgisch schrijver en dichter, redacteur van *L'Esprit Nouveau*.

⁷ Michel Seuphor (pseud. van Fernand Berckelaers) (1901- 1999), Belgisch/Frans kunstenaar, biograaf van Mondriaan. Vindplaats brieven aan Seuphor: RKD-MCP – 75. De brief is ongedateerd, maar waarschijnlijk heeft Mondriaan hem geschreven direct na ontvangst van het julinummer van *Muba* (1928): vermoedelijk eind juli 1928.

⁸ *Muba Revue Internationale*, nr. 1, juli 1928: z.p.

⁹ Liepa, Liepos = juli.

¹⁰ In juli 1928 woont Mondriaan op in Parijs, 26 Rue du Départ.

¹¹ Ongedateerd, maar gezien de inhoud vermoedelijk ‘juli 1928’.

vertaling in het fransch, zoals jij die maakt, wel graag eens lezen, als je tijd hebt om die over te schrijven. Muba ziet er goed uit. Nu kerel, dag in haast’.

Uit dit brieffragment blijkt allereerst dat Mondriaan zijn ideeën in het Frans heeft opgeschreven: ‘Zette daarom: il enz.’ Vervolgens blijkt uit de brief dat deze ideeën voor een artikel door Mondriaan niet waren bedoeld om zo letterlijk te publiceren. Als laatste blijkt uit de brief dat hij het uiteindelijk wel eens was met het artikel en de handelwijze van Seuphor, maar toch wil hij graag de tekst zien die Seuphor heeft ingeleverd bij *Muba*. Die Franse tekst is niet achterhaald.

In een volgende brief aan Michel (augustus 1928¹²) komt Mondriaan nog eens terug op het artikel in *Muba*: ‘Over die schrijverij van me nog dit. Ik herinner me nu ook dat ik schreef ‘on dit’. Ja dat is wel onbepaald, maar voor deze schrijverij was ’t noodig. Ik herinner me dat er zinnen in zijn die beter over me dan door me gezegd kunnen worden. Tysliava is op reis hoorde ik; als je de tekst in ’t fransch bij je hebt kunt je misschien eens tijd vinden om die over te schrijven.’

Mondriaan is nog steeds erg benieuwd naar de Franse vertaling van Seuphor. Het is niet bekend of Mondriaan de vertaling ooit heeft gekregen. Noch in Mondriaans nalatenschap, noch in het archief van Michel Seuphor¹³ zijn aantekeningen gevonden over [*Mondrian sako*]. Een internet- en e-mail-speurtocht naar het archief van Juozas Tysliava - de redacteur van *Muba* - heeft niets opgeleverd.

Afbeeldingen

De publicatie van [*Mondrian sako*] gaat vergezeld van een zwart-witreproductie van een schilderij van Mondriaan¹⁴; onder de afbeelding staat: ‘Piel [sic] Mondrian’.

Reacties van tijdgenoten

Er zijn geen reacties achterhaald.

Nederlandse vertaling¹⁵

Mondriaan zegt:

Ik hou van snelheid, dat wil zeggen de charleston.

Ik heb een hekel aan traagheid - een langzame tango met accordeons.

Ik ben gesteld op vrouwen met een steil kapsel en met een make-up die geen invloed heeft op de natuurlijke huid.

Ik geef de voorkeur aan een negerin die niet zo naakt is.

Ik ben gesteld op ronde schouders bij een vrouw, maar niet aan ronde lijnen in de schilderkunst.

Ja, ik ben gesteld op vrouwen met een hart dat ze haat.

Ik heb een aversie tegen werken, maar toch werk ik altijd.

Ik filosofer niet, maar ik heb altijd gedachten in mijn hoofd, overigens kristalliseren ideeën beter als je wat rondslentert.

Ik ben de enige god-demon, dus noch de een noch de ander.

Mijn werk is een negatie, die tot leven moet komen.

Overige opmerkingen

Opmerkelijk is dat in de enige Engelse vertaling¹⁶ de titel van de tekst [*Mondrian sako*], vertaald wordt met ‘**they say**’ en ‘Mégstu’ (‘ik hou van’) vertaald wordt met ‘**he likes**’¹⁷. Gelet op de opmerking van Mondriaan in de brief aan Seuphor (juli 1928): ‘Zette daarom: il enz.’, en de opmerking in een volgende brief: ‘Ik herinner me nu ook dat ik schreef ‘on dit’, lijkt het wel alsof de Engelse vertaling vanuit het Frans is gemaakt en niet vanuit het Litouws¹⁸.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

¹² Ongedateerd, vermoedelijk ‘augustus 1928’.

¹³ AMVC Letterenhuis, Anwerpen.

¹⁴ CRII: 316, B161 (Tableau No.IX, with Blue, Red, and Yellow, 1925).

¹⁵ De Nederlandse vertaling is vanuit het Litouws verzorgd door het vertaalbureau ‘Litlingua’ te Utrecht en aangepast door Felix Kaplan en ons.

¹⁶ Digital Appendix: Supplements 043-2 – English translation (They say).

¹⁷ H. Henkels. ‘Mondrian: a life in pictures 1872-1944’. In tent.cat. *Mondrian: from figuration to abstraction*. Tokyo, 1987: 215.

¹⁸ In het Henkels-archief in het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis - RKD (Den Haag) is niets gevonden over de Engelse vertaling, noch van wie deze afkomstig is.

De tekst [*Mondrian sako*] verschijnt in het julinummer (1928) van het Litouwse tijdschrift *Muba*. Vermoedelijk heeft Mondriaan de tekst enige tijd daarvoor geschreven in juni 1928. Volgens de *Catalogue Raisonné* heeft Mondriaan in 1928 vijf schilderijen vervaardigd: B201-B205¹⁹. Hij zal tijdens de periode van het schrijven aan [*Mondrian sako*] met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

¹⁹ CRII: 339-342.